

Harjavallan kaupungin rakennusvalvonta
joonas.myllykoski@harjavalta.fi

Viite Lausuntopyyntö 17.5.2023

Aihe Harjavalta, poikkeuslupahakemus osoitteessa Myllykatu 3 sijaitsevan koulukiinteistön (79-101-12-5) liikuntasalisiiven sekä öljylämmitysjärjestelmän kahden teräshormin purkamista

Satakunnan Museolta on pyydetty lausuntoa koskien poikkeuslupaa, jossa osoitteessa Myllykatu 3 kiinteistöllä 79-101-12-5 sijaitsevan kaavassa suojellun, maakunnallisesti merkittävän Harjavallan koulukeskuksen alakoulun liikuntasalisiipi sekä öljylämmitysjärjestelmän kaksi teräshormia puretaan rakennuksen perusparannuksen yhteydessä.

Poikkeuslupahakemusta on perusteltu esimerkiksi nykyisen 200 m² liikuntasalin riittämättömyydellä nykytarpeisiin, käytettävyyden ja turvallisuuden puutteella sekä koulun piha-alueen lisätilan tarpeella.

Harjavallan koulukeskus koostuu vuonna 1949 valmistuneesta arkkitehti, professori Carolus Lindbergin (1889–1955) suunnittelema alakoulusta (alun perin kansakoulu) sekä sen 1980-luvulla valmistuneesta laajennuksesta, vuonna 1955 valmistuneesta ja 1970-luvulla laajennetusta yläkoulurakennuksesta, 1960 valmistuneesta lukioista (nykyisin yläkoulun taito- ja taideainetilat), sekä vuonna 1964 valmistuneesta lukion laajennuksesta, joka toimii nykyisin sosiaalikeskuksena. Poikkeuslupahakemus liittyy arkkitehti Lindbergin suunnitteleman koulurakennuksen liikuntasalisiiven purkuun. Samassa yhteydessä purettavaksi aiotut teräshormit on toteutettu koulualueella toteutetun selvityksen perusteella vuoden 1973 paikkeilla.

Koulukeskus muodostaa maakunnallisesti merkittävän kokonaisuuden (Satakunnan rakennusperintö 2005). Alueen välittömässä läheisyydessä sijaitseva Kokemäenjoki rantoinen kuuluu puolestaan valtakunnallisesti merkittäviin maisema-alueisiin (VAMA 2021). Nämä arvoalueet on osoitettu Satakunnan vaihemaakuntakaavassa 2 (2019), jossa niitä koskee yhteinen suunnittelumääräys: *Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon alueen kokonaisuus, erityispiirteet ja ominaisluonne siten, että edistetään niihin liittyvien arvojen säilymistä ja kehittämistä mukaan lukien avoimet viljelyalueet. Kaikista aluetta tai kohdetta koskevista suunnitelmista ja hankkeista, jotka oleellisesti muuttavat*

vallitsevia olosuhteita, tulee museoviranomaiselle varata mahdollisuus lausunnon antamiseen. Kohteen ja siihen olennaisesti kuuluvan lähiympäristön suunnittelussa on otettava huomioon kohteen kulttuuri-, maisema-, luonto- ja ympäristöarvot sekä huolehdittava, ettei toimenpiteillä ja hankkeilla vaaranneta tai heikennetä edellä mainittujen arvojen säilymistä.

Koulukeskus on huomioitu myös aivan hiljattain valmistuneessa Satakunnan rakennusperinnön päivitys- ja täydennysinventoinnissa (Ramboll Oy / FM Niina Uusi-Seppä).

Alueella on voimassa oikeusvaikutteinen Keskustaajaman osayleiskaava vuodelta 2007. Koulukeskus sijoittuu kaavassa opetus- ja kulttuuri toimintaa palvelevien rakennusten alueelle (YYO). Osayleiskaavassa koulukeskus sijoittuu osittain kulttuurimaisema-alueelle (kh 40), jossa numero viittaa seutukaavan merkintään. Kulttuurimaisema-alueen rajauksella on merkitty seutukaavassa huomioitu Kokemäenjoen maisema-alue. Aluerajauksen merkintään liittyy määräys: *Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa ja rakentamisessa tulee erityistä huomiota kiinnittää kulttuurihistoriallisten arvojen säilymiseen.*

Alueen asemakaava (nro 212) on vuodelta 2002. Kaavassa koulukeskus sijoittuu opetus- ja kulttuuri toimintaa palvelevien rakennusten korttelialueelle (YYO), joka on tarkoitettu peruskoulun-, lukion-, kansalaisopiston-, ammatillisen koulutuksen ja kirjaston toimintaa varten. Asemakaavassa vuonna 1949 valmistuneen alakoulun ja sen lisärakennuksen Myllykadun puoleiset julkisivut sekä alakoulun luoteispuolen julkisivut on osoitettu kaupunkikuvan kannalta merkittäviksi rakennuksen julkisivuiksi suojelumerkinnällä sr. Merkintään liittyy määräys: *Merkintä osoittaa kaupunkikuvan kannalta merkittävän rakennuksen julkisivun. Rakennuksessa tehtävien korjaus- tai muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen kaupunkikuvan kannalta merkittävä luone säilyy.*

Alakoulurakennus, yläkoulu sekä vuosina 1986–1987 rakennettu alakoulun lisärakennus inventointiin vuonna 2023. Rakennusinventoinnin laati konsulttityönä Ramboll Oy (Heta Tuunanen & Tiina Heikkilä) Lupahakemuksen liitteenä oli kyseisen inventoinnin 28.4.2023 päivätty raporttiluonnos. Rakennusinventoinnissa koulukeskus arvotettiin rakennustaiteellisesti, historiallisesti ja taajamakuvallisesti merkittäväksi kokonaisuudeksi: *Harjavallan koulukeskuksen vuonna 1949 valmistuneella kansakoulurakennuksella on erityisiä rakennustaiteellisia arvoja ja se on säilyttänyt hyvin rakennusajankohdalleen tyypilliset piirteet. Aikakautensa kouluarkkitehtuurin tapaan Harjavallan kansakoulussa tilat on sijoitettu eri osiin; luokkasiipeen ja voimistelusalusiipeen. [...] Edustavan rakennuksen rapatut julkisivut*

ja tiilikatteinen harjakatto edustavat tyypillisiä 1940-luvun lopun ja 1950-luvun alun koulujulkisivuja. Monikerroksisen luokkasiiven ikkuna-aukkojen rivistöt ja keskikäytävän päädyn korkea lasipinta ovat tyypillisiä aikakauden kouluarkkitehtuurille kuin myös voimistelusalisiiven luokkasiiven ikkunoita suuremmat ikkunat. Rakennuksen pääsisäänkäynnin ja pihan puoleisen välituntikatoksen yksityiskohdat on suunniteltu huolella aikansa tyypilliseen tapaan. Vuonna 1949 valmistuneella rakennuksella on erityistä arkkitehtonista arvoa, sillä sen on suunnitellut tunnettu arkkitehti, professori Carolus Lindberg, jonka arkkitehtisuunnitelmat keskittyivät pääasiassa asemakaavoihin ja restaurointitöihin. Lindbergin kiinnostuksen painopiste oli kaupunkikuvassa. Carolus Lindberg ei tiettävästi suunnitellut muita rakennuksia Harjavaltaan.

[...] Harjavallan koulukeskus on säilynyt opetuskäytössä ja sen myötä se kertoo hyvin kouluarkkitehtuurin historiasta. Rakennusten sisätiloissa on tehty muutoksia, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerroksisuus). Koulukeskus on ainut näin mittava ja yhtenäinen säilynyt koulukokonaisuus Harjavallassa. Harjavallan koulukeskuksen historialliset arvot liittyvät ennen kaikkea koulun historialliseen taustaan osana maamme kansakoulujen rakentamista.

Harjavallan koulukeskuksella on taajamakuvallista arvoa. Taajamakuvassa koulukeskus muodostaa yhtenäisen rakennuskokonaisuuden. Koulukeskuksen vuonna 1949 rakennetun kansakoulun luokkasiiven julkisivut ja vuonna 1955 rakennetun kansakoulun julkisivut ovat vähäeleisinä ja ryhdikkäinä tärkeitä etenkin länteen Myllykadun suuntaan. Tämä arvo on tunnistettu myös vanhimman, vuonna 1949 rakennetun, kansakoulun osalta voimassa olevassa maakunta- ja asemakaavassa.

Harjavallan koulukeskuksen vuonna 1949 valmistunut rakennus on kokonaisuutena säilynyt hyvin. Ulkoasultaan vuonna 1949 valmistunut rakennus on säilynyt hyvin. Julkisivumateriaalit, sisäänkäynnit, ulkoportaat, ikkunat ja kiinteät katokset ovat pääosin säilyneet. Suurimmat muutokset ulkoasussa ovat uusien savupiippujen rakentaminen pohjoisjulkisivulle ja vanhan savupiipun lyhentäminen. Uudet ulko-ovet poikkeavat alkuperäisistä.

Satakunnan Museon kannanotto

Maakunnallisesti merkittävän ja kaavassa suojellun koulukeskuksen arvot on todettu hiljattain toteutetussa koulukeskuksen rakennusinventoinnissa sekä maakunnallisessa päivitys- ja täydennysinventoinnissa. Varsinkin vuonna 1949 valmistunut kansallisesti tunnetun arkkitehdin suunnittelema koulurakennus on nähty rakennustaiteellisesti, historiallisesti, säilyneisyydeltään sekä taajamakuvallisesti arvokkaaksi. Rakennus on lisäksi osa laajempaa historiallisesti ja taajamakuvallisesti erittäin merkittävää koulukeskuskokonaisuutta.

Purettavaksi aiotun liikuntasalisiiven pohjoinen julkisivu on osoitettu asemakaavassa suojeltavaksi. Lähtökohtaisesti suojelumerkinnän poistaminen tarkoittaisi, että rakennuksessa suojelun perusteena olevat arvot olisivat hävinneet tai rakennuksen kunnossa olisi tapahtunut niin merkittäviä muutoksia, että korjausaste nousisi uudisrakentamisen tasolle. Koulurakennuksen kohdalla näin ei ole tapahtunut.

Valtioneuvoston hiljattain julkaisemassa Suomen arkkitehtuuripoliittisessa ohjelmassa 2022–2035 ”Kohti kestävästä arkkitehtuurista” alleviivataan kustannuksia ja luonnonarvoja säästävää resurssitehokasta rakentamista, jossa ensimmäiseksi tulisi hyödyntää vakaakäytössä olevia rakennuksia, toiseksi kunnostaa ja korjata olemassa olevia rakennuksia, kolmanneksi lisärakentaa nykyisten pohjalle ja vasta tämän jälkeen rakentaa uutta. Myös Ympäristöministeriön tilaamassa, vuonna 2021 julkaistussa ”Purkaa vai korjata” -selvityksessä on päädytty esimerkkien – kuten 1950-luvun koulurakennuksen – kautta tulokseen, että säilyttäminen sekä olemassa olevan rakennuksen korjaaminen ja mahdollinen laajentaminenkin on edullisempaa sekä hiilijalanjälkivaikutusten että elinkaarikustannusten osalta. Harjavallan kaupunki on lisäksi mukana hiilineutraalisuutta tavoittelevassa Hinku-verkostossa.

Satakunnan Museo ei puolla poikkeamisluvan myöntämistä maakunnallisesti merkittävään kokonaisuuteen kuuluvan ja kaavassa suojellun, edelleen korjattavissa olevan rakennuksen osittaiselle purkamiselle. Satakunnan Museo näkee, että liikuntasalisiipi on erittäin merkittävä osa alkuperäistä arkkitehti Carolus Lindbergin suunnittelemaa koulurakennusta ja sen purkaminen tulee vaikuttamaan merkittävästi myös kokonaisuuden historialliseen todistusvoimaan sekä taajamakuvallisuuteen. Koko korttelialueen käyttöä ja uudisrakentamismahdollisuuksia tulisi tutkia kokonaisuutena. Koska koulukeskus sijoittuu maakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristöön ja myös hyvin lähelle valtakunnallisesti merkittävää maisema-aluetta, tulee uudisrakentamisessakin

kiinnittää erityistä huomiota laadukkaaseen ja kokonaisuuteen hyvin soveltuvaan suunnitteluun. Edellisiin seikkoihin viitaten museo näkeekin, että vaikka liikuntasalisiipi on jäänyt liikuntasalina nykykäyttöön liian pieneksi, tulisi verrattain kookkaan tilan hyödyntäminen muuhun tarkoitukseen tutkia perusteellisesti ennen rakennusosan purkamista. Suojelu koskee rakennuksen ulkoasua, jolloin tarvittaessa huomattavatkin sisätilamuutokset ovat mahdollisia.

Satakunnan Museo

Museonjohtaja Johanna Jakomaa

Tutkija Olli Joukio

Tiedoksi

Varsinais-Suomen ELY-keskus/kirjaamo, Päivi Valkama
Satakuntaliitto/kirjaamo, Susanna Roslöf, Daniel Nagy
Museovirasto/kirjaamo

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti Porin kaupungin asianhallintajärjestelmässä